

BIOGRAFIES

MARIA AGUILAR FORMENT

"A ma mare li deien Malia Forment Casaban i al poble és coneguda tota la família per les *Casabanes*. Era germana de la *tia Torera*, la bessona de mon *tio* Paco. La família de ma mare foren cinc xiques i quatre xics: la *tia* Concepció, la *tia* Francisqueta, la *tia* Carme, la *tia* Vicenta i Malia, ma mare; els xics foren Nel·lo, el *tio Conole*, Elies, Francisco i el *tio* Pere.

Mon pare va ser Vicent Aguilar Forment, però com ja saps que al poble tots tenim un malnom, a mon pare li deien el *Tarratrai* i era el germà de la *tia* Maria la *Tarratraia* i del *tio* Tàpia. Mon pare va treballar de tot. Quan nosaltres erem xicotets, va treballar de llaurador i després d'estellador de llenya per a Vicent Tàrrrega de *ca França* que era casat amb una germana de mon pare. Mon *tio* Vicent, que va ser torner, es dedicà durant una època a arrancar arbres del secà, enllà per *Poio*, en una finca molt gran que era propietat d'una germana de Vicent Lassala.

La llenya estellada, l'emmagatzenava en un corralot que feu al carrer de Sant Josep, on després feu la fàbrica de perols el *tio General*, i en carros la portaven a l'hospital i als forns de València. Quan allò s'acabà, mon pare entrà a treballar per a José Maria Palop, l'advocat que era alcalde d'Alaquàs i tenia una finca de terra enllà pel mas dels Capellans i mon pare treballà en eixa finca molts anys. També treballà uns anys en la serreria d'un home que li deien el *tio Torero* que es dedicava a senar troncs de fusta a la mesura que volien els clients."

La *tia* Malia va nèixer al carrer de Sant Jeroni, núm. 4, el dia 13 de gener. Va ésser la segona dels sis fills que va tindre el matrimoni Vicent el *Tarratrai* i Malia la *Casabana*. Dels sis fills van sobreviure quatre: Amàlia, Ramon, Vicent i Maria. A causa del tifus, en tres dies van morir dos dels fills, Vicent i Paco, amb nou anys i quatre i mig, respectivament.

Quan era xicoteta, els pares de Malia es van traslladar a viure al carrer de Sant Blai, on visqué la família cinquanta anys. Tots els seus germans van nèixer al mateix carrer, també conegut com a carreró de Tricós. Sa mare la va portar a l'escola prompte, com totes les mares, amb la coixinereta i el cató.

"Jo vaig anar a l'escola de donya Assumpció a l'Ajuntament. Donya Assumpció era una dona molt bona però també moll recta: un dia em va castigar i no

consentí que me n'anara a casa, i després em portà a sa casa i em tingué castigada mentre ella dinava. Quan arribí a ma casa ma mare encara m'arreglà el viatge.

A la classe acudien moltes xiquetes del poble. Recorde a Pureta, Paquita Rosalea, però la majoria d'elles ja han mort. En aquell temps, vivia a l'ajuntament el *tio* Fabià l'agutzil que era qui feia els bandos pels carrers del poble. A l'Ajuntament també vivia amb el matrimoni Amparo i Pepica, dos germanes de la tia Paquita, la dona del *tio* Fabià que eren modistes i cosien pantalons per a tot el poble. El *tio* Fabià era pare de la *tia* Paquita la *Fabiana* que té la meua edat. Recorde quan venia la inspecció a revisar el pes del pa, el *tio* Fabià anava als forns i els avisava: Xe, que demà ve el repés!"

"Al carreró de Tricos acudien els xiquets i xiquetes del veïnat a jugar. De vegades es feien les onze de la nit i no teniem pressa en tornar a casa".

"Al cantonet del carreró de Tricos, hi havia una pereta de llum i allà, baix de la llum, ens reuníem una xoquerà de xiquets tots de la mateixa edat. Tots junts jugàvem tant a jocs de xic com de xiques. Al que més jugàvem era un que es deia Galope buen trote, que consistia a ficar-se en fila ajocat mentre que els altres botaven per damunt. Totes les nits eixia una dona que li deien la *tia* Esperanceta amb la ruixadora i la granera per fer-nos anar. La *tia* Esperanceta vivia al costat mateix de ma casa. Al carreró de Tricos hi havia nou cases de veïns que eren com nou famílies, totes les nits eixien a la porta del carrer a sopar. Hi havia una harmonia tan bona que semblàvem tots una família. El *tio* Tricos vivia a l'última casa del carreró i era l'estatger del corralot de la carnisseria de la *tia* Pureta, on criava bous i ovelles.

Mon pare i tota la seua família eren de la música blava i ma mare de la roja, però ma mare i mon pare mai han tingut cap discussió per motius de la música, al contrari, quan actuava la música roja mon pare li deia: dona, què no vas al concert?

En 1917 molts dels polítics del casino roig es passaren al casino blau, açò a mon pare no li va agradar massa i el mateix els passà a molts que no estaven conformes. Així que aquests muntaren un casino dalt de cal *tio* Ximo el *Quartero* que es deia l'Ansalà perquè hi havia de tots els colors. Com que en aquell local estava la música roja, aquesta hagué d'anar-se'n a la casa del *tio* Casola i després al casino de la plaça l'any 1927.

Al casino de l'Ansalà organitzaven balls i jo anava els diumenges amb mon pare. Encara sembla que estiga veient ballar a molts que ja estan soterrats. S'hi formava un ball que es fotia el bastó. El *tio* Pasqual d'*Aurora* i la seua dona s'ho pintaven a soles per a ballar. El *tio* Gregori el de la *Conserva* dirigia el ball amb un bastó que tenia un llaç a la punta."

Amb deu anys, va entrar a treballar a la placeta dels Ollers a la torneria del *tio* Quico el *Vicari*, que feia telers per a brodar. Li pagaven un quinzet per dia de jornal.

"La tornaria era dels tres germans: Tomaset, Miquelet i Quico *el Vicari*. El tio Quico i Miquelet moriren fadrins, l'únic casat fou Tomaset que es va casar amb una de les *Faves*. Recorde com si fos ara quan caigué malat de l'estómac i li vaig dir 'mire, *tio* Tomàs, porte coca amb sardines' i ell, que estava molt mal em digué 'No em donaries un mosset'. 'I dos també' li vaig contestar. I així, gitat com estava, li vaig acostar la coca perquè la mossegarà. El pobret es va morir molt prompte."

A la torneria de Quico *el Vicari* treballen sis dones i vuit homes. Entre els treballadors s'hi trobava Pepe *de Blanca*, que seria ei seu marit.

Els diumenges es passejava amb les amigues per dins del poble perquè no hi havia altres diversions millors. El cine fou construït per un home de València quan ella ja festejava. L'entrada costava quaranta cèntims i encara no anava perquè estimava més anar amb el seu nuvi i altres parelles a casa d'una cosina que tenia una gramola i, quan es cansaven de jugar al burro, la posaven en marxa per a ballar.

"Quan em vaig posar a festejar encara no havia complit els dèsset anys. Fou una nit que tornava a casa quan me'l veig en el carreró. Eixe on va? Pensí. I l'home anava al que anava. Jo li vaig donar temps per a pensar-m'ho i quan tornà li vaig dir que sí".

José Forriol *de Blanca* és quatre anys major que ella i, tot i que no va fer la mili, van festejar vuit anys. Es van casar l'any 1931. Com a la torneria del *tio Vicari* va afliuixar la feina, el seu marit es va posar a treballar d'obrer de vila per al *tio* Jesuso. Va treballar d'obrer uns anys fins que els va eixir l'oportunitat d'anar-se'n a València de porters a casa de Vicent Lassala.

"La casa de don Vicent Lassala tenia un pati empedrat, dels antics on els senyorets guardaven els carruatges que encara es conservava igual."

Hi van viure uns quants anys fins que el matrimoni va tomar al poble perquè el *tio* Pepe *de Blanca* havia trobat un treball de torner. Poc després, esclataria la guerra.

El marit de la tia Malia s'havia lliurat de fer la mili i per aquesta circumstància no va anar al front fins el darrer any de guerra. El van mobilitzar en les darreres quintes i destinat en primera instància a un magatzem de taronges a Catarroja. D'aquesta localitat, seria traslladat amb la resta de companys al front de Ciutat Reial on va romandre tot el temps de guerra. Poc abans de finalitzar el conflicte, van ésser aquarterats a la plaça de bous, on va conviure en condicions infrahumanes entre una massa de soldats barrejats de moros.

"Com la meua sogra també tenia fill al front, durant el temps de guerra vaig viure a sa casa del carrer de València, on s'hi juntàrem tots. Mare i filles pujaren a l'habitació de dalt i jo em quedí baix, a l'habitació on ella dormia. Els mobles que no em cabien, els vaig posar a la casa de *Setesques* del carrer major. Vaig

sobreviure gràcies als diners que cobrava de l'estat, per capitania, per estar el meu home al front."

Quan va acabar la guerra, l'home de la *tia* Malia es va posar un talleret de torneria. A casa de sa mare, de ca García, *els de la Plaça*, li porten la feina. També treballa per al seu cunyat Moya. El *tio* Trenislao li portava les barres del mobles a tornejar. L'any 1960, el *tio* José de Blanca pateix un atac que el va deixar privat per al treball. Deu anys més tard moria a conseqüència de la malaltia.

Arran de la mort del seu home, la *tia* Malia viu amb companyia de la seua filla Maruja i el seu gendre Emilio al carrer de València. Però el 1992 es va traslladar amb tota la família a viure a Torrent. Tot i això, no perd l'oportunitat de tornar a Alaquàs per visitar els seus germans i la seua besnéta. Darrerament, des de fa dos anys, la *tia* Malia a penes eix de casa, atès que pateix un procés greu de visió que li ha llevat les ganes d'eixir al carrer.

Ramon Tarin i López

